

BARNAFRID
LINKÖPINGS UNIVERSITET

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till:
ju.L4@regeringskansliet.se
registrator@liu.se

Dnr Ju2025/02310

Remissvar till betänkandet *Särskilda provocativa åtgärder* (SOU 2025:109)

Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn, har beretts möjlighet att inkomma med ett remissvar på betänkandet SOU 2025:109 *Särskilda provocativa åtgärder*. Barnafrids remissvar avgränsas i möjligaste mån till synpunkter och ställningstaganden till förslag relaterade till barn och unga. Betänkandet berör emellertid även övergripande frågor om rättssäkerhet, internationella konventionsåtaganden och etiska principer som inte kan skiljas från barnrättsperspektivet.

Barnafrid noterar att utredningen inte redovisar någon systematisk involvering av barn eller unga i beredningen av förslag som direkt berör barns rättigheter och rättsliga ställning. Detta väcker frågor i förhållande till barnkonventionens (SFS 2018:1197) artikel 12 om barns rätt att komma till tals, samt artikel 3 om att barnets bästa ska vara en primär övervägning. Utan att barns egna perspektiv inhämtas riskerar bedömningen av barnets bästa att bli ofullständig.

Sammanfattning av synpunkter på författningsförslagen

Barnafrid har förståelse för brottsbekämpande myndigheters behov av en lagreglering av provocativa åtgärder. Barnafrid avstyrker dock betänkandets förslag till utformning av en sådan lag och anför att den snarare borde utformas som ett principiellt förbud mot brottsprovokativa åtgärder, med snäva undantag under domstolskontroll och tydliga garantier för rättssäkerheten. Denna inriktning svarar bättre mot Europadomstolens krav och svensk grundsyn på en rättvis rättegång.

Moralisk legitimitet måste vara överordnad instrumentell effektivitet i en fungerande rättsstat. Rättsstatens moraliska fundament, *rule of law morality*, bygger på mänsklig värdighet, barns rättigheter och rättssäkerhet. Dessa värden kan inte åsidosättas för att uppnå effektmål, utan att undergräva den legitimitet som brottsbekämpningen ytterst vilar på.

Barnafrid avstyrker i synnerhet förslaget om att tillåta polismyndigheten att dela

statligt framställda fiktiva bilder eller filmer av sexuella övergrepp mot barn. Även om det hävdas att sådana åtgärder kan ge operativa fördelar, går det inte att bortse från den normalisering ett ökat utbud av material där barn utsätts för övergrepp leder till, oavsett om det är fiktivt eller autentiskt. Att utsätta barn för sexuellt våld och exploatering är avskryvärt och måste fortsätta att vara avskryvärt i en deontologisk mening.

En utilitaristisk konsekvensetik är inte tillämpbar när utfallet enbart mäts i fällande domar. Utifrån ett konsekvensetiskt resonemang behöver i sådana fall även skadliga konsekvenser vägas in i bedömningen. Till dessa hör risker för försvagad rättssäkerhet och tillit till samhället som förebild, samt spridning och avhumanisering av sexuella skildringar med barn, vilket i sin tur bidrar till normalisering. Sexleksaker i form av dockor föreställande barn marknadsförs öppet på nätet, vilket understryker att denna normglidning är mer påtagligt verklig än hypotetisk. Barnafrids uppfattning är att staten inte ska bidra till denna utveckling genom att generera och sprida fiktiv media av sexuella övergrepp mot barn.

Även om AI-genererat visuellt material i strikt mening kan framställas utan att enskilda autentiska övergreppsbilder ingår i träningsdata, bygger fotorealistiska generativa modeller i praktiken på omfattande användning av verkliga bilder av barn, vilket gör gränsdragningen mellan syntetiskt och verklighetsbaserat material både tekniskt och etiskt problematiskt.

Barnafrids alternativ

Barnafrid vill i stället framhålla vikten av mer och systematisk internationell samverkan inom spaning, underrättelseverksamhet och i direkt brottsutredande förundersökningar mot brottslighet där barn utsätts för våld. Rimligen behöver lagstiftaren också sträva efter att ålägga ansvar till de digitala plattformar som gör såväl generering som spridning av sexuellt övergreppsmaterial möjligt. Den åtgärd som Barnafrid ser som mest effektiv, är att vidareutveckla och stärka tillgången till preventionsprogram som *Prevent IT* (Martin & Silverstone, 2016) och hjälplinjer som *PrevenTell* på Karolinska sjukhuset. För professionella som möter barn och unga med ett problematiskt sexuellt beteende finns Barnafrids digitala utbildning. Internationellt finns fler lovande och evidensbaserade stöd- eller avledningsprogram som *Prevention Project Dunkelfeld/Kein Täter werden* (Beier et al., 2024).

Barnafrid ser behovet av AI-baserade metoder för att upptäcka spridningsnätverk, prioritera underrättelseinformation och identifiera riskbeteenden online, i kombination med tydliga rättssäkerhetsramar och ökat ansvar för digitala plattformar. Dessa strategier har brett stöd i internationella organisationer: Europol "AI and policing", UNICRI "Generative AI: A New Threat for Online Child Sexual Exploitation and Abuse", UNICEF "Artificial Intelligence and Child Sexual Abuse and Exploitation" och OECD "Transparency reporting on child sexual exploitation

and abuse online 2025”.

Ställningstagande till förslag

Lagförslag om provokativa åtgärder

Barnafrid avstyrker förslaget om att i svensk lag införa en möjlighet för brottsbekämpande myndigheter att vidta sådana provokativa åtgärder som kan leda till att någon förmås begå brott. Det är orimligt att en gärning som om den begås av en enskild, kallas ”anstiftan” eller ”stämpling” till brott, men samtidigt legal om den utförs på uppdrag av en brottsbekämpande myndighet.

Rättssäkerheten påverkas menligt när det inte kan visas att brottet skulle ha begåtts utan provokationen. Detta gäller i synnerhet barn, som inte har samma kognitiva förutsättningar till konsekvensbedömningar som vuxna. Bevis som framkommit till följd av otillåten provokation riskerar att sakna tillförlitlighet och bör enligt Europadomstolens och Högsta domstolens praxis uteslutas.

Om lagstiftaren ändå väljer att gå vidare krävs rättssäkerhetsgarantier:

- Obligatorisk domstolsprövning ex ante av provokationsbeslut som regel, undantagsvis i efterhand vid brådskande behov, men alltid med proportionalitetsbedömning.
- Dokumentation och transparens gentemot försvaret som möjliggör en rättvis prövning av invändningar mot provokationen.
- Att samma förbud om framställning av fiktivt sexualiserat material med barnmotiv ska gälla det allmänna, som för enskilda.
- Förbud mot provokativa åtgärder riktade mot barn.

Sverige har ratificerat och inkorporerat Europakonventionen som svensk lag och har därmed ett ansvar att redan i lagstiftningsarbetet säkerställa att ny lagstiftning är förenlig med konventionen. Att medvetet anta regler som kan leda till konventionsstridiga tillämpningar, strider mot Sveriges folkrättsliga åtaganden.

Lagförslag om fiktiva fordonsuppgifter

Barnafrid avstår åsikt.

Förslag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Barnafrid avstyrker förslaget och bedömer att det står i strid med såväl Europakonventionens om mänskliga rättigheter, som FN´s konvention om barnets rättigheter artiklar 3 och 40 om särskilt skydd i rättsliga processer och barnets bästa. Principen om barnets bästa i artikel 3 är formulerad i bestämd form eftersom konventionen här avser en individuell skyddsprincip, inte ett instrumentellt och kollektivt brottsbekämpningsmål.

Förslag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Barnafriad avstår åsikt.

Förslag om ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948)

Barnafriad avstyrker föreslagen ändring som skulle innebära att i ett förundersökningsprotokoll endast notera *beslut* som rör användning av särskilda provocativa åtgärder. För en kontradiktorisk och rättvis prövning krävs att motparten får tillgång till en fullständig beskrivning av de särskilda provocativa åtgärdernas omfattning.

En beskrivning av åtgärdernas omfattning är i synnerhet viktigt om barn utsätts för särskilda provocativa åtgärder. Mot bakgrund av att åtgärderna då genomförs i strid mot kognitionsvetenskaplig kunskap, internationella konventioner, samt fundamentala principer för rättssäkerhet, riskerar åtgärderna att annars ha genomförts med full skadeverkan men utan motsvarande nytta. Ett samhälle som vill skydda barn mot våld och exploatering måste samtidigt skydda barn mot att staten själv bidrar till normalisering av övergrepp eller rättslig osäkerhet.

I detta ärende har Laura Korhonen beslutat. Rikard Tordön har varit föredragande.

Linköping den 6 februari 2026

Laura Korhonen

.....

Referenser

- Beier, K. M., Nentzl, J., von Heyden, M., Fishere, M., & Amelung, T. (2024). Preventing Child Sexual Abuse and the Use of Child Sexual Abuse Materials: Following up on the German Prevention Project Dunkelfeld [Article]. *Journal of Prevention*, 45(6), 881-900. <https://doi.org/10.1007/s10935-024-00792-0>
- Martin, E. K., & Silverstone, P. H. (2016). An evidence-based education program for adults about child sexual abuse ("Prevent It!") that significantly improves attitudes, knowledge, and behavior [Article]. *Frontiers in Psychology*, 7(AUG), Article 01177. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01177>